

สุขาสะอาดอยู่หนใด

นำเสนอเมื่อ : 26 มิ.ย. 2552

สุขาในฝันอยู่หนใด

สุขอนามัยพื้นฐานของมนุษย์ นอกจากความสะอาดภายในบ้าน ห้องครัว และอาหารหลัก 5 หมู่แล้ว ห้องส้วมก็มีความสำคัญที่จะละเลยเสียมิได้ เมื่อมีการรับประทานอาหารเข้าไป ย่อมมีการขับถ่ายของเสียออกจากร่างกายทุกเช้า

ในแต่ ละครอบครัวมี ห้องส้วมไว้ระบายทุกข์กันทุกบ้าน บางหลังก็มีห้องส้วมหลายห้อง แต่การสร้างห้องส้วมที่สะอาดถูกสุขลักษณะนั้น เป็นสิ่งที่ทุกครอบครัวควรใส่ใจไม่น้อยกว่าอาหารที่รับประทานทุกวัน

คำว่า “ ส้วม ” ความหมายในพจนานุกรม หมายความว่า ที่ถ่ายอุจจาระ แต่ทว่า “ สวม ”

ในภาษาถิ่นอีสาน กลับแปลว่า ห้องนอน ดังคำกล่าวที่ว่า สวมคือห้องนอนของพี่ชาย(พี่เขย) ส่วนคำว่า “ สุขา ” เป็นคำบัญญัติใหม่ที่ใช้ในภาษาราชการ ซึ่งมีความหมายไม่ต่างกัน คือความสุขจากการขับถ่ายของเสียออกจากร่างกายนั่นเอง ในเรื่องเล่านี้ ผู้เขียนขอใช้คำว่า “ สวม ” เพื่อถ่ายทอดการสื่อความหมาย

ในสมัยก่อน เมื่อประมาณ 20-30 ปีที่ผ่านมา ชาวชนบทห่างไกลความเจริญ มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย ทั้งเรื่องการกินอยู่ หลับนอนและขับถ่าย ชาวบ้านป่าขาดอนไม่นิยมสร้างส้วมไว้ภายในบ้าน เพราะเชื่อว่าเป็นสิ่งอัปมงคล ดังนั้น ทุกๆ เขามีวัดชาวบ้านทั้งพ่อแก่แม่เฒ่า หนุ่มสาว ตลอดจนลูกเด็กเล็กแดง ต่างเดินเป็นแถวออกจากหมู่บ้าน

อาศัยนั่งหลบตามแนวสุมทุมพุ่มไม้และคันทนาเป็นสถานที่ปลอดภัย
โดยมีการแบ่งอาณาจักรการขับถ่ายกันอยู่อย่างชัดเจน
ผู้เฒ่าสูงอายุและหนุ่มสาวจะแยกย้ายกันปลอดภัยอยู่คนละฟากของแนวป่าและทุ่งนา
บางคนมีมารยาทเช่นอายุอายุแล้วฟังกลบเรียบร้อย
บางคนถ่ายแล้วก็ปล่อยทิ้งไว้ตามยถากรรม
บางคนมีความสุขกับอุจจาระเรียราดไว้ตามทางเดินกลิ่นแกล้งฝ่าเท้าคนอื่นให้เหยียบย้ำ

มีเรื่องเล่าถึงความเข้าใจผิดเกี่ยวกับห้องส้วมที่หน้ารักรักษาชั้นเรื่องหนึ่ง
เมื่อนานหลายสิบปีมาแล้ว มีชายหนุ่มหน้าตาดีคนหนึ่ง
เขาเป็นชาวกรุงเทพฯโดยกำเนิด
ได้รับบรรจุเป็นพัฒนากรที่อำเภอหางไกลความเจริญแถวๆ ภาคอีสาน
วันหนึ่งพัฒนากรหนุ่ม ได้ออกไปเยี่ยมเยียนชาวบ้าน บ้านโคกสะอาด
ซึ่งเป็นหมู่บ้านเล็กๆ ไกลปืนเที่ยง แล้วเกิดหลงรักเรไรลูกสาวผู้ใหญ่บ้าน
ไม่ยอมกลับบ้านพักที่อำเภอ ตอนกลางคืน ได้ร่วมรับประทานอาหารกับครอบครัว
ในสำรับกับขามมี ตำขุนุน สมตำ และต้มโก๋บ้าน
เป็นที่เอร็ดอรอยถูกใจพัฒนากรหนุ่มยิ่งนัก หลังจากรับประทานอาหารเสร็จแล้ว
ก็นั่งสนทนากับเรไรลูกสาวผู้ใหญ่บ้านจนดึก
ความมืดได้แผ่ปกคลุมทั่วเรือนไม้ใต้ถุนสูง
ซึ่งมีเพียงแสงหรือจรั้จากตะเกียงน้ำมันก๊าดเท่านั้น
ขณะนั่งสนทนากับลูกสาวผู้ใหญ่บ้านจนดึก
พัฒนากรหนุ่มเกิดอาการทองเสียวกะทันหัน กลั้นไว้ไม่ไหว
จึงวิ่งเข้าไปถ่ายทุกข์ในห้องครัว ด้วยเขาใจผิดคิดว่าเป็นห้องส้วม
เมื่อเสร็จธุระมืดความไปเจอเตาไฟ จึงรู้ว่าเป็นห้องครัว
ด้วยความอับอายจึงกระโจนลงจากเรือนวิ่งหายลับไปในความมืด ตอนรุ่งเช้า
ลูกสาวผู้ใหญ่บ้าน ลูกขึ้นมาหุงข้าว เทาไปเหยียบกองอุจจาระของพัฒนากรหนุ่ม
จึงเหม็นไปทั้งบ้านเลยทีเดียว

คติความเชื่อเก่าๆ ของชาวบ้านสมัยก่อน
เชื่อว่าการสร้างส้วมในบ้านนั้นเป็นสิ่งอัปมงคล
จึงอาศัยชายป่าทุ่งนาเป็นแหล่งปลอดภัยมาแต่บรรพกาล
อุจจาระทั้งเก่าและใหม่พอกพูนบนพื้นดินวันแล้ววันเล่า
กลายเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค โดยเฉพาะพระเอกยอดนิยมตลอดกาล
คือเจ้าแมลงวันหัวเขียวตัวพาหะนำโรคมารูคน และทำลายชีวิตผู้คนมานับนาน
ในฤดูฝนน้ำไหลหลากกวาดตอนอุจจาระ ที่มีเชื้อโรค ไชยพยาธิลงสู่แม่น้ำลำคลอง

ซึ่งชาวบ้านอาศัยแหล่งน้ำในการอุปโภคบริโภคทุกวัน ก่อให้เกิดโรคติดต่อร้ายแรง เช่น โรคอหิวาต์ โรคพยาธิใบไม้ตับ เป็นต้น

เมื่อเกิดปัญหาทางด้านสุขภาพอนามัยของชาวบ้าน กระทรวงสาธารณสุขจึงได้รณรงค์สร้างส้วมซึมภายในครัวเรือนขึ้นและสานต่องานมาอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าปัจจุบันนี้ชาวบ้านในชุมชนจะมีส้วมทุกครัวเรือนแล้วก็ตาม แต่บางครัวเรือนยังสร้างส้วมไม่ถูกสุขลักษณะ ห้องส้วมใช้ร่วมกับห้องอาบน้ำ ที่ซักผ้า และที่ล้างถ้วยชาม บางบ้านห้องส้วมมีกลิ่นเหม็นโชยตลบอบอวล บางบ้านบรรยากาศห้องส้วมมีัดม่น เหม็นอับ อากาศไม่ถ่ายเทราวกับอยู่ในแดนสนธยา สาเหตุอาจมาจากหลายประการ เช่น การขาดงบประมาณในการก่อสร้าง การขาดแคลนน้ำล้างทำความสะอาด ความมั่งคั่งของผู้ใช้ ตลอดจนการขาดความรู้ความเข้าใจในการรักษาความสะอาด และสุขนิสัยการใช้ส้วม

ในระหว่างเดือนสิงหาคม-กันยายน ๒๕๕๑ งานความร่วมมือชุมชน ฝ่ายบริหารทรัพยากร วิทยาลัยการอาชีพโพนทอง ได้เปิดศูนย์ซ่อมสร้างเพื่อชุมชน Fix It Center ที่ตำบลรอบเมือง อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล ในการขยายบทบาทศูนย์ซ่อมสร้างเพื่อชุมชนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เพื่อให้คำแนะนำถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชนให้รู้วิธีการดูแลรักษาความสะอาดบ้านเรือนและพัฒนาทักษะช่างชุมชน ให้สามารถซ่อมบำรุงรักษาเครื่องมือ และอุปกรณ์ ประกอบวิชาชีพและเครื่องใช้ในครัวเรือน ตลอดจนร่วมมือกับชุมชนในการสร้างเครือข่าย ถ่ายทอดความรู้ พัฒนาสุขอนามัยพื้นฐาน ซึ่งคณะกรรมการดำเนินงานของวิทยาลัยการอาชีพโพนทอง ได้ร่วมกับกลุ่ม อสม. ประจำตำบล และบุคลากรจากองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอหนองพอก ได้ร่วมกันเดินรณรงค์เกี่ยวกับส้วมสะอาด จัดทำป้ายนิเทศเกี่ยวกับสุขอนามัยการใช้และรักษาความสะอาดห้องส้วม การกำจัดลูกน้ำยุงลาย ตลอดจนการทำความสะอาดรอบบริเวณบ้าน ในการเดินรณรงค์ พบปะพูดคุยกับชาวบ้านโคกเลาะ บ้านปลาโต ตลอดทั้งวัน ปรากฏว่าชาวบ้านให้ความสนใจเข้าร่วมรับฟัง และกลับไปจัดการส้วมภายในบ้านจนสะอาดพอใช้

ถึงแม้ว่าการดำเนินงานครั้งนี้จะไม่ประสบความสำเร็จถึงร้อยเปอร์เซ็นต์ก็ตาม

แต่ นับว่าเป็นการเริ่มต้นที่ดี
ในการปลูกฝังสุขนิสัยชาวบ้านให้มีความตื่นตัวในเรื่องการจัดการสุขุมสะอาด
ผู้เขียนเชื่อว่า สักวันหนึ่งห้องส้วมในพื้นที่ของชาวบ้านจะกลายเป็นห้องสุขารมณ
มีความสุข สดชื่น กับการขับถ่ายอย่างมีคุณภาพชีวิต

บทความโดย นายเชิดชัย โคตรพันธ์